MITEN MENETELLÄ HÄIRINTÄTILANTEISSA?

Tutkija voi uransa aikana kohdata häirintää. Häirintä voidaan karkeasti jakaa kahteen eri ryhmään; 1. työpaikalla tapahtuvaan häirintään ja 2.yksityisen häirintään sekä 2. yksityisemmän piirin kuuluvaan häirintään.

Häirintää voi tapahtua erilaisissa tilanteissa. Alla kuvattuna yleisimmät tapaukset.

Työpaikalla tapahtuva	työntekijä-työntekijä, työnantajan edustaja-työntekijä, opiskelija-työntekijä, yliopistollinen taho-työntekijä, muotta työasioihin liittyvä syy
Yksityiselämässä tapahtuva	häiritsevät yhteydenotot henkilökohtaiseen sähköpostiin tai puhelinnumeroon tai somessa (facebook, instagram, twitter ym.)

HÄIRINTÄ TYÖELÄMÄSSÄ

Mikä on häirintää ja epäsiallisiksi kohtelua

Epäsiallinen kohtelu on yleisen hyvän tavan vastaista, työhön sopimatonta ja sitä häiritsevää käyttäytymistä. Epäsiallisilta kohtelua on loukkaava käytös sanoin, toimin tai asentein.

Epäsiallisuus voi olla myös sukupuolista häirintää tai ahdistelua. Sukupuolinen häirintä voi olla fyysistä tai verbaalista. Vihjailu, ilmeittiminen ja elehtiminen, alastonkuvat ja karkea puhe loukkaavat sinä missä läpsäytyksetkin.

Epäsiallista kohtelua on myös henkilön työsuorituksen jatkuva ja perusteeton arvostelu sekä henkilön muistamaisuiminen, asiaton nimittely tai eristäminen työyhteisöstä. Myös työtehtävien tai työsuhde-etujen pois ottaminen tai niiden jättäminen antamatta on epäsiallista kohtelua.

Jatkuvana tai säännöllisenä häirintä ja epäsiallinen kohtelu aiheuttavat haittaa tai vaaraa kohteen terveydelle. Häirintä saattaa aiheuttaa häirinnän kohteelle psykosomaatisia ongelmia, sairauksia ja ahdistuimista. Jos ongelma pitkittyy, mahdollisuudet sen selvittämiseen pienenevät. Pitkälle edenneessä tilanteessa yksilölle saattaa tulla vaikeuksia työssä, hänen fyysiset ja psyykkiset voimavaransa ovat vaarassa ehtyä, hän saattaa joutua pitkäaikaisille sairauslomille ja jopa siirtymään ennemmaiskeille eläkkeelle. Työtoverit voivat pelätä joutuvansa vedetyksi mukaan konfliktiin, jolloin häirityn sosiaalinen verkosto pettää.

Seksuaalinen ja sukupuolinen häirintä

Sukupuolista häirintää on ei-toivottu huomio, joka liittyy sukupuoleen, esimerkiksi halventava tai alentava puhe toisen sukupuolesta. Sukupuolisiksi liittyvä kiusaaminen, teot, jotka saavat tuntemaan itsensä noloksi, pelokkaaksi, loukkaantuneeksi tai vihaiseksi.

Seksuaalista häirintää on muun muassa vihjailu ja seksuaalisesti värittyneet vitsit, vartaloa, pukeutumista tai yksityiselämää koskevat puheet ja kysymykset. Ehdotteluu, vaatiminen ja fyysinen koskeminen sekä raskaus tai sen yritys ovat seksuaalista häirintää. Häirintää tapahtuu myös puhelimen ja netin välityksellä. Sukupuolinen huomio muuttuu häirinnäksi silloin kun sitä jatketaan, vaikka huomion kohde ilmaisisi sen olevan epämiellyttävää.

Mikä ei ole epäsiallista kohtelua?

Kaikkea epämiellyttävästi koettua kohtelua ei kuitenkaan voida pitää työturvallisuuslaissa tarkoitettuna kiusaamisena tai häirintänä.

Epäsiallista kohtelua ei ole esimerkiksi, jos

- työhön liittyvistä päätöksistä tai tulkinnoista syntyy ristiriitoja
- tehtävään tai työhön liittyvä pulmia käsitellään työyhteisön jäsenten kesken
- ryhdytään perusteltuun kurinpidolliseen toimenpiteeseen
- työnantaja ohjaa henkilön työkykyä koskevaan tutkimukseen keskusteltuaan ensin asianomaisen kanssa työnteossa ilmenevistä vaikeuksista

SOSIAALINEN MEDIA

Somen lieveilmiöistä puhuttaessa usein puhutaan yksiselitteisesti vihapuheesta, mutta nettihäirinnästä puhuttaessa on tärkeä ja lähdettävä myös siitä, kuinka ainakin trollaus, vihapuhe ja ahdistelu. Sosiaalisessa mediassa tapahtuva häiriköinti voi näkyä esimerkiksi vihapuheena tai kiusaamisena. Suuri osa somen käyttäjistä ei koskaan joudu vakavam häirikönnin kohteiksi, vaan voi törmätä lähinnä jankkaaviin keskustteluihin tai huvikseen hämmennystä aiheuttaviin trolleihin. Pelkkä erimieltä oleminen ei vielä ole häirikönintä. Kiihkeä väittely muuttuu häirikönniksi vasta, jos todellista keskustelutkyhtyttä tai -pyrkimystä ei ole.

Trollaus

Trollausta on ollut lähes yhtä kauan kuin internet on ollut olemassa. Trollaus ei välttämättä ole pahantahtoista: usein se tavoittelee mahdollisimman vahvaa vastareaktiota. Helppo esimerkki perinteisestä trollauksesta on kieli poskella keskustelufoorumille kirjoitettu provosoiva avaaturminen, joka poikii kymmenittäin kiukustuneita vastauksia. Trollausta voivat olla myös organisoidut jekkukampanjat, esimerkiksi yleisöänestyksen porukalla peukaloiminen.

Trollilla voi oppia avoimen provokaation tunnistamista ja välttämistä: taitavan trollin tunnistaminen vaatii hyvää medialukutaitoa ja tärkeintä lähdekritiikki. Suomen kielessä trolli eli trollaaja on käännetty rolliksi. Nykyjään kielessä trollaus terminä voi liittyä myös informaatiosodankäyntiin, jolloin siilä on laajempia tavoitteita kuin internet-kansan provosointi.

Vihapuhe

Vihapuhe on henkilöön tai ryhmään keskittyvää herjaavaa puhetta, joka tartuu sukupuoleen, etnisyyteen, uskontoon, rotuun, vammaisuuteen, seksuaalisiseen suuntautumiseen tai näihin verrattavissa olevaan ominaisuuteen. Vihapuhetta perusteellaan usein sananvapaudella.

Vihapuhe etsii syyllisiä ja lietsoo aggressiota tietyltä ihmisryhmää kohtaan. Se ei tartu rakenteisiin, vaan kohdistaa syytökset nimenomaan ihmisiin tai ihmisryhmiin ja on tarkoituksenmukaista, määrätietoista ja jatkuvaa. Vihapuhe saattaa esiintyä esimerkiksi keskustelufoorumeilla tai "parodiatiilen" muodossa. Suomessakin on tapauksia, joissa keskustelufoorumeilla lähteneet viha- ja kiusaamiskampanjat ovat johtaneet seurauksiin myös internetin ulkopuolella.

Nettikiusaaminen

Some-häirintä voi näkyä myös erilaisina kiusaamisen ja ahdistelun muotoina. Esimerkiksi yksityisten tietojen levittely tai jatkuva henkilöön kohdistuva kiusaaminen, tai näyttää jopa rikoksen tunnusmerkistön. Netissä tapahtuva ahdistelu voi olla säyttään myös seksualaista: muun muassa seksuaalisäävytteiset yksityisviestit ja "hokkelat" vihjailut ovat seksuaalista häirintää.

Kiusaaminen ja ahdistelu ovat laajemmassa kontekstissa esiintyvää trollausta ja vihapuhetta henkilökohtaiseempia. Niissä hyökätään usein tarkoituksellisesti henkilön persoonaan. Kiusaamis- ja ahdistelurviestit eivät aina ole todenperäisiä, vaan niillä pyritään ainoastaan loukkaamaan toista. Joskus kiusaaminen ja ahdistelu ei näyttäydy sen kohteelle suoraan, vaan pyrkimyksenä saattaa olla myös esimerkiksi keskustelufoorumeilla tai "parodiatiilen" muodossa. Suomessakin on tapauksia, joissa keskustelufoorumeilla lähteneet viha- ja kiusaamiskampanjat ovat johtaneet seurauksiin myös internetin ulkopuolella.

TYÖHÖN JA ASEMAAN LIITTYVÄ HÄIRINTÄ YKSITYISELÄMÄSSÄ

Toisinaan työtehtäviin liittyvä häirintä voi levitä myös yksityiselämän puolelle esimerkiksi sosiaalisessa mediassa. Vaiilla voi olla vaikea tietää mistä häirintä johtuu. Tutkijat ovat monesti aktiivisia yhteiskunnallisia vaikuttajia ja osallistuvat monenlaiseen sosiaaliseen dialogiin, tutkijan roolissaan myös vapaa-ajallaan.

On tärkeää erottaa, missä menee kiusaaminen ja esimerkiksi kiihkeän keskustelun tai tietellisten näkemyserojen välinen raja, joskin se voi olla toisinaan hankalaa.

Mikäli häirintä sosiaalisessa mediassa tai yksityiselämässä selkeästi liittyy työtehtäviin tai asemaan yliopistolla, on työnantajalla velvollisuus pyrkiä puuttumaan tilanteeseen työturvallisuuslain perusteella.

ERILAISIIN HÄIRINTÄTILANTEISIIN LIITTYVÄ LAINSÄÄDÄNTÖ

Työturvallisuuslaki 8 §

huolehtimisvelvollisuus

Työnantajan on jatkuvasti tarkkailtava työympäristöä, työyhteisön tilaa ja työtapojen turvallisuutta. Työnantajan on myös tarkkailtava toteutettujen toimenpiteiden vaikutusta työn turvallisuuteen ja terveellisyyteen

Työturvallisuuslaki 28 §

häirintä – Jos työssä esiintyy työntekijään kohdistuvaa hänen terveydelleen haittaa tai vaaraa aiheuttavaa häirintää tai muuta epäsiallista kohtelua, työnantajan on asiasta tiedon saatuaan käytettävissään olevin keinoin ryhdyttävä toimiin epäkohdan poistamiseksi.

Työturvallisuuslaki 25 §

työssä kuormittuminen – Jos työntekijän todetaan työssään kuormittuvan hänen terveyttään vaarantavalla tavalla, työnantajan on asiasta tiedon saatuaan käytettävissään olevin keinoin ryhdyttävä toimiin kuormitustekijöiden selvittämiseksi sekä vaaran välttämiseksi tai vähentämiseksi.

Tasa-arvolaki 7 §

Seksuaalista häirintää ja häirintää sukupuolen perusteella samoin kuin käskyä tai ohjetta harjoitella sukupuoleen perustuvaa syrjintää on pidettävä tässä laissa tarkoitettuna syrjintänä.

Seksuaalisella häirinnällätarkoitetaan tässä laissa sanallista, sanatonta tai fyysistä, luonteeltaan seksuaalista ei-toivottua käytöstä, jolla tarkoituksellisesti tai tosiasiallisesti loukataan henkilön henkistä tai fyysistä koskemattomuutta erityisesti luomalla uhkaava, vihamielinen, halventava, nöyryyttävä tai ahdistava ilmapiiri.

Sukupuolen perustuvalla häirinnällätarkoitetaan tässä laissa henkilön sukupuoleen, sukupuoli-identiteettiin tai sukupuolen ilmaisuun liittyvää ei-toivottua käytöstä, joka ei ole luonteeltaan seksuaalista ja jolla tarkoituksellisesti tai tosiasiallisesti loukataan tämän henkistä tai fyysistä koskemattomuutta ja jolla luodaan uhkaava, vihamielinen, halventava, nöyryyttävä tai ahdistava ilmapiiri.

Rikoslaki 24 luku

Viestintärauhan rikkominen

1 a § (13.12.2013/879) Viestintärauhan rikkominen

Joka häirintätarkoituksessa toistuvasti lähettää viestejä tai soittaa toiselle siten, että teko on omiaan aiheuttamaan tälle huomattavaa haittoja tai haittaa, on tuomittava **viestintärauhan rikkomisesta** sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.

Yksityiselämää loukkaavan tiedon levittäminen

8 § (13.12.2013/879) Yksityiselämää loukkaava tiedon levittäminen
Joka oikeudettomasti

1) joukkotiedotusvälineettä käyttämällä tai

2) muuten toimittamalla lukuisten ihmisten saataville

esittää toisen yksityiselämästä tiedon, vihjauksen tai kuvan siten, että teko on omiaan aiheuttamaan vahinkoa tai kärsimystä loukatulle taikka hänen kohdistuvaa halveksuntaa, on tuomittava **yksityiselämää loukkaavasta tiedon levittämisestä** sakkoon.
Yksityiselämää loukkaavana tiedon levittämisenä ei pidetä sellaisen yksityiselämää koskevantiedon, vihjauksen tai kuvan esittämistä poliitikassa, elinkeinoelämässä tai julkisessa virassa tai tehtävässä taikka näihin rinnastettavassa tehtävässä toimivaista, joka voi vaikuttaa tämän toiminnan arviointiin mainitussa tehtävässä, jos esittäminen on tarpeen yhteiskunnallisesti merkittävän asian käsittelemiseksi.

Yksityiselämää loukkaavana tiedon levittämisenä ei myöskään pidetä yleiseltä kannalta merkittävän asian käsittelemiseksi esitettyä ilmaisua, jos sen esittäminen, huomioon ottaen sen sisältö, toisten oikeudet ja muut olosuhteet, ei selvästi ylitä sitä, mitä voidaan pitää hyväksyttävänä.

9 § (13.12.2013/879) Törkeä kunnianloukkaus

Jos yksityiselämää loukkaavasta tiedon levittämisestä aiheutetaan suurta kärsimystä tai erityisen suurta vahinkoa ja rikos on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä, rikoksentekijä on tuomittava **törkeästä yksityiselämää loukkaavasta tiedon levittämisestä** sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

Kunnianloukkaus

9 §(13.12.2013/879) Kunnianloukkaus

Joka 1) esittää toisesta valheellisen tiedon tai vihjauksen siten, että teko on omiaan aiheuttamaan vahinkoa tai kärsimystä loukatulle taikka hänen kohdistuvaa halveksuntaa, taikka

2) muuten kuin 1 kohdassa tarkoitetulla tavalla halventaa toista,

on tuomittava **kunnianloukkauksesta** sakkoon.Kunnianloukkauksesta tuomitaan myös se, joka esittää kuolleesta henkilöstä valheellisen tiedon tai vihjauksen siten, että teko on omiaan aiheuttamaan kärsimystä ihmisille, jotka vainaja oli erityisen läheinen.

Edellä 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettuna kunnianloukkauksena ei pidetä arvostelua, joka kohdistuu toisen menettelyyn poliitikassa, elinkeinoelämässä, julkisessa virassa tai tehtävässä. Ilateessä, taiteessa taikka näihin rinnastettavassa julkisessa toiminnassa ja joka ei selvästi ylitä sitä, mitä voidaan pitää hyväksyttävänä.

10 §(13.12.2013/879) Törkeä kunnianloukkaus

Jos 9 §:n 1 momentissa tarkoitetussa kunnianloukkauksessa aiheutetaan suurta kärsimystä tai erityisen suurta vahinkoa ja rikos on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä, rikoksentekijä on tuomittava **törkeästä kunnianloukkauksesta** sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

Nollatoleranssi häirinnälle.

Lähteet: Työturvallisuuskeskus, Viestintä Pirita, Finlex

TIETEENTEKIJÖIDEN LIITTO
FORSKARFÖRBUNDET
A Finnish union of University Researchers and Teachers